

Landsmåls arkivets frågelista M 115.

Lusse natt och Lucia.

Punkterna 21, 22.

Frött berättat av Larshol's Brita Hansdotter
född 1859 den 14/2 i Vallerås by, Malung.
uppt. av Jonas Larshol. Fandö

Dalarna,
Malung och
Fandö

Det var i Hoken i Vallerås 1864 eller -65.

Kvällen före "lusse natten" gingo alla i Vallerås tidigt till
säng för att alla skulle kunna komma upp tidigt i otta.
Man sade åt oss barn och skrämd oss med att säga, att "Lussi"
tog oss, om vi ej gingo in tidigt eller stannade uppe för länge
på kvällen.

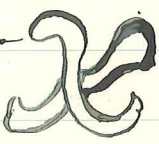
Lucia
(känns)

Dörarna lämnades olösta, så att "Lussi" med
sällskap skulle ^{ti} komma in. (Under juletiden skulle även dörarna stå olösta,
så att man ej stängde ute Jesus). — Det var strax efter midnatt.

Vi vaknade vid fiolmusik utifrån förstugan. In trädde
Lucia upp väktad av sex tärnor, som kallades Lussekrafskylor

Lucia-branskyllor

2)

De gingo fram till mitten av stugugolvet Lucia stod i mitten med en tärna på vardera sidan. De andra stodo parvis mitt bakom varandra och lekom Lucia. Musiken tyotnade Tårnorna sjönga "Lussivisor". Vilka minns jag ej. Efter visningen gick Lussi och ljude barnen på medhanda godsaker bestående av "lussikör" eller också som de kallades "julkör", vetebullar som sågo ut så här. ungefär. De voro av vanligt vetebröd. Det var sållsynt vara i Vallerås på den tiden. När jag blev ljuden på "lussikör" av "lussibrun", såg jag ännu det var Berit Ingeborg. Det var en grannflicka, som var mycket vacker. Hon var klädd i Malungs sockendräkt och hade olöja. På huvudet bar hon en ljuskrona av lingonris. Jag minns det så väl, därför ännu mer sade, att "Ingeborg bli aldrig någons brud, enär hon sett på sig lussikronan". Kronan skulle ej bäras, förän man gick i brudstol. Gjorde man det, så blev man ej brud. Berit Ingeborg blev ej heller någons brud, ty hon dog dess för innan. - Efter trakteringen som "hussi" gic ors

Luciakör
julkör

Lucia-brud

fortsätte Sällskapet till nästa gård.

När Lussi gäll, tävlade familjens alla medlemmar om, vem som skulle först komma ur säng och bli först klädd. Den, som blev först, kallades Liss Lussi, som var mycket hedersamt. Siste man i uppstigning och påklädnad kallades StorLussi, som var vanhedrande att heter. Den ropade man "Lussiät" hela dagen. Klokan brukade vara på där mellan 3 och 4 fm. när alla i skolan varit uppstignar. En lysande brasa, (tjåvreds-) upplyste stugan. Vid dess sken lästes morgonbön. Det var vid den här tiden vi fingo vår första fotografenlampan i Vallerås, men den var ej tänd på Lussimorron. På bordet stodo två stända ljus. Alla i stugan satte sig ner tysta. Det var skolbarn med lång skolväg hos oss. De hade övernatat ^{hos oss} för att i tid hinna till skolan, som började denna dag kl. 5. De skulle också för oväntadhetens skull tysta, under det vår far Holm Hans Hansson (f. 1817) läste morgonbönen ur bönboken eller psalmboken. Andra "Lussimorron", när far var borta i affärsresa

lill-lucia

stor-lucia

eller på "Lussi-marknad" någonstans, så lärte mor eller
annan kusels medlem ^{skok} i andakt^{en}.

Så kom den Lussimorgon, då jag var
skolbarn och fick följa de andra barnen till skolan
för att "fira" Lussi. Vi hade berättat att komma ut och
till skolan för att bli silt, ty i så fall fick vi heter
Lussi hela dagen, och det ansågs mycket besvärligt att
få det öknamnet. Vårt största nöje var att springa
och gömma oss och skrämma varandra med att Lussi
tag oss.

Det var en lärare i Vallarås. Han hette Rö-lars,
och brukade varje morgon komma för sent till skolan.
En Lussimorgon hade några ungdomar gjort en stor kalas-
gubbe, som de kallade "Stor-Lussi", och ställt den på skolhusets
trappa. När Rö-lars kom ropade alla skolbarnen och de
unga: No a ann Rö-lars fänni o Stor-Lussi, Lussi, Lussi!
(Nu har Rö-lars fått stora Lussi). Men hade roligt och
Rö-lars själv fann det ej heller tråkigt.

Lucia

Min lärare i skolan hette Knut Jons Eriksson och var från Idreåsk. Han var religiös och nitisk. Precis kl. 5 fann lärjarna skolan med bön och psalmsång. Efteråt följde bibelläsning. Under en sådan timme kom en "lussisällskap" in. Läraren tittade skarpt mot dörren. Han tyckte ej alls ha blivit tilltalad, ^{"Lokalen"} det var säga, han tyckte ej alls om, och de besökande kommo in. De blevo dock ej utvisade.

De hälsade: "god morgon, god morgon"! Men då tog läraren en bark min på sig och sade: "seks, seks"! Knut Jons' avvisande hållning gjorde, att Lussi med tärnor vände mitt på golvet under mig och tejade åter ut. Läraren tyckte ej om att bli avbruten i sin lektion, berättade han senare, annars hade han inget emot lussisällskapet. Dessa "Lussi" var också klädd i sockendräkten med ljuskrona av lingonris. Tärnorna eller som de kallades "Lussi - Kraskellon" hade "la" utan på "hällarna", runt flätorna, precis som vanliga dätida brudtärnor. Under "hällarnas" spetsar bars "glitterrosband", och runt midjan

best. pl.
Kranskulla
Härbill;
(m. häv.)

var knytt utt brett "kringsband", som hängde ned vid ena sidan om kjolen ned mot dess kant. Några detaljer i dräkten kan jag ej ^{nu} efter 70 år komma ihåg.

Lussidagen förflöt såsom en vanlig skoldag och tiden brukade gå, med den skillnaden, att vi började kl 5 och slutade klockan 10 fm. Vid lunchtiden från skolan bjöd vi på "lussistek", som kunde i lyckligaste fall bestå av reubenssjö, eller annars av vanlig fläskstek med potatis och potatistunbröd. Det var karas- och högtidsmat. No juldrickat hade vid bryggen tagits meden dricka till lussisteken. Juldrickat i turman fick ej rövas förrän till jul. Lussidagen förflöt hemma hos ^{oss} som vanliga dagar med allmogliga gåromål utan undantag. Så vida minnet ej svikit, är detta, hur jag var med vid "lussifirning" under barnomsåren i Hoken i Vallarås för c:a 70 år sedan. Nu är 1936.

10116

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Landsmålsarkivet

Kalarna

Malungsön

Larsholm, jms. 1936.

Svar på fråget. M. 115 Lusseent och
Lucia

6 H. 4c

L. L.

Exc. T. P.

10116